

H

haad (it) = hoofd

1. Opstaande rand, het luikhoofd, waarop de luiken rusten.
2. Het 'fundament' van een baken ► **beaken**(2) ► **hune**.
3. De dam die in zee is gelegd om de monding van de haven te beschermen, het havenhoofd. Oorspronkelijk was een dergelijk hoofd gemaakt van palen, elk boven het water uitstekende deel daarvan was een **haad**. Binnen de dijk noemde je zo'n paal in de 19de eeuw echter **baarch**.
4. De opstaande rand van het ruim ► **riiswar(r)ing** ► **wetterlist**(3).
5. Elk van de zware palen die onderling verbonden een remmingswerk vormen voor brug of sluis. De **haden** aan weerszijden van het water zijn zo geplaatst, dat de breedte ervan overeenkomt met die van sluis of brug zodat deze palen een eventuele klap opvangen als het schip te breed zou zijn om de sluis of brug te passeren.
6. Verkorte vorm van **wâlhaad**.

haadfeart (de) = hoofdvaart

De belangrijkste vaart ► **feart**(2) in enig gebied.

haal (de) = haal

Elke trek aan een touw waarna de handen worden verplaatst voor een tweede **haal**; ► **foarhâlder**(1).

♣ *In (flinke) haal dwaan* > Een goeie slag slaan.

hakke (de) = hak

1. Verkorte vorm van **roerhakke**(1) ► **roer**. De achterwaardse verbreding, de staart, van het **roer** ► roer onder water.
2. Hakvormig uitsteeksel onderaan het huis van een **blok** ► **hakkeblok** ► .
3. Verkorte vorm van **roerhakke**(2) ► **roer-klik**.

hakkeblok (it) = hakblok

Ook **hakblok**. Enkel of dubbel **blok** ► met een **hakke** (2) aan het huis waarop een **loper** ► of

skoat ► belegd kan worden. Op een skûtsje zijn er normaal gesproken twee van dat type onderste blokken in gebruik, één voor de **seilskoat** en één als **loaiwagensblok** voor de **fokkeskoat**.

hakkeboerd (it) = hakkebod ► hek

hâlde = houden

1. Met de uitdrukking **wy kinne him net hâlde** wordt bedoeld dat het schip door de harde wind onbestuurbaar is. De schipper die verwacht dat het wel goed gaat, zegt: **Wy hâlde him wol**.
2. Hetzelfde, **wy kinne him net hâlde**, wordt bedoeld dat een ander schip veel sneller zeilt en duidelijk uitloopt. Als de schipper verwacht dat hij wel voor blijft, zeg hij: **Wy hâlde him wol**.
3. Koers kunnen houden druk je uit met ► **hichte**(2) **hâlde**.

hals (de) = hals

1. Ook **halshoeke** en **seilshals**. De voor-onderhoek van het **grutseil**, die met de **hals**(2) aangetrokken wordt en met de **kattefal** ► **gijline** opgehaald kan worden.
2. Ook **halstakel** en **seilshals**. Een **taalje** waar de **hals**(1; 3) van het zeil mee kan worden aangetrokken.
3. De verkorte vorm van **fokkehals**. De voor-onderhoek van de **fok**(1).
4. Een **takel** om - als de **fokkefal** eenmaal is vastgezet - de ► **hals** (3) van de fok naar onderen toe nog strakker te kunnen trekken.
5. Verkorte vorm van **swannehals**.

halsblok (it) = halsblok

Elk van de blokken (een dubbele - die in de **hals**(1) en twee enkele) waarmee de **hals**(1; 3) kan worden aangetrokken ► **blok** ► **foetblok**.

halzje = halzen

Ook wel **oanhalzje**. Het aanhalen van de **halshoeke** ► **hals**(1, 3) ► met de **hals**(2, 4).

♣ *It is better halze as krabbe* > Beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald

hammer (de) = hamer ► skippersark(1)

hân (de) = ankerblad ► ankerblêd

hânûkje

Ook **hanbûtse**. De armenhanden kruislings over

hånbûkje

de borst slaan om warme handen te krijgen.

hånfet (it) = handvat ► **tontsjje**(2)

hånspeake (de) = handspaak

1. Korte, sterke eiken stok met vierkante onderhelft die in de **spilgatten** ► **spil** past en waarmee je het **spil** draait. De **hånspeake** was het traditionele verdedigingswapen van een schipper.
2. Korte paal die als hefboom of koevoet wordt gebruikt om zware lasten een weinig op te heffen ► **lichte**(2).

hånsum = handzaam

1. Een heel geschikte wind om mee te zeilen is een **hånsume wyn**.
2. Een schip dat gemakkelijk zeilt noem je een **hånsum skip**.

harkje = luisteren

Van een schip dat goed op het roer reageert, zeg je dat het **goed harket**.

harpsluting (de) = harpsluiting ► **sluting**

harpuis (de) = harpuis

Mengsel van hars en lijnolie dat samen in de **harpuistsjettel** gekookt wordt om, na afkoeling, de **mêst**, de **gyk** en ander houtwerk mee in te smeren. Het geeft een mooie zachte glans.

Omdat harpuis in de zomer licht harsig wordt, werd de harpuis vroeger met **pik** doorkookt (verhouding 2:1) zodat je een harder geheel verkreeg ► **oanhâlde**(6). De harpuis wordt met een **harpuiskwast** (een voor dit doel gebruikte **bokkepoat**(2)) aangebracht. Dat heet **harpuizje**; ► **lapsalvje**. Bij een jong schip gebruikte men vaker harpuis dan bij een ouder schip. Dan had **tarre** - waardoor beschadigingen en zwakke plekken minder opvielen en sterker was - de voorkeur. Harpuis werd door schippers ook gebruikt bij brandwonden ► **dokterje**.

harpuizje ► **harpuizen** ► **harpuis**

hastich = haastig

Doordat schippers vaak ongedurig zijn noem je zo iemand wel eens een **Hastige Marten**. Ook iemand die voorgeeft erg haastig te zijn kun je zo noemen.

♣ **Hastige Marten wie in trekskipper** > Wees maar niet zo gedreven, het gaat toch niet **snella** uitdrukking wordt dikwijls badinerend gebruikt, wanneer er gesteld wordt dat iets snel en vlot klaar gemaakt zal of moet worden. **Trouwe mei hastige Marten** > Wegens voorechtelijke zwangerschap (moeten) trouwen.

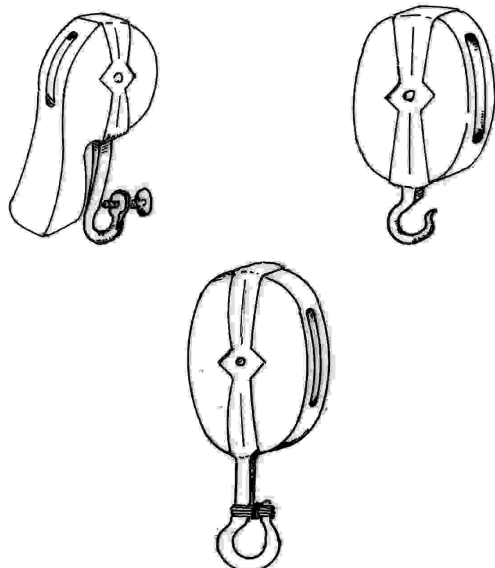
haven (de) = haven

In vrijwel elk dorp was vroeger een **haven**, een breder of doodlopend deel van de dorpsvaart met een houten of stenen wal. In veel kustplaatsen heb je een **binne(n)haven**, die door sluisen van het buitenwater was afgesloten (tot 1932 van de Zuiderzee en sindsdien van het IJsselmeer) en de **bûte(n)haven** vanwaar je zo het grote water op kon en kan. Een **ynstekhaven** is een haven die door een korte zijtak van een water wordt gevormd, terwijl een aanlegplaats een **oanlishaven** wordt genoemd. Wanneer je een haven binnenkomt, spreek je van een haven **binnenfalle**, **ynfalle**(1) of een haven **ynrinne**(2). Vlak voor je daar bent, zeg je van de haven **oanrinne**(1).

♣ **Yn feilige haven** > In een veilige en zekere positie verkeren. **In haven om foarby te silen** > Er hoeft geen aandacht aan besteed te worden.

havenljocht (it) = havenlicht ► **ljocht**(1) ► **haven**

Heakblok

havenwurken (de) = havenwerker ► **haven**

1. Werkzaamheden die aan een haven worden verricht.
2. De faciliteiten van een haven.

haverij (de) = averij ► **averij**.

H-balke (de) = H-balk

Ijzeren profielbalk die naar de vorm is benoemd ► **balke**(2).

heafeart (de) = hooivaart ► **feart**(2)

heak (de) = haak

1. Krom gesmeed of gebogen stuk ijzer dat ergens in kan worden gehaakt of waaraan iets kan worden opgehangen; of opgetakeld ► **rêstheak** ► **roerheak** ► **stjoerheak** ► **swurdsloperheak** ► **susterheakken** ► **swannehals** ► **warleblok**.
2. Een rondhout zoals een vaarboom ► **boom**(2) echter niet met een **klier**, maar met een gesmede ijzeren punt en haak op het eind om dingen mee vast te houden, uit het water te vissen of om af te zetten. Aan boord had je dergelijke haken van verschillende lengte, een **heakje** kon je gemakkelijk met één hand bedienen. De haken worden ook **boatsheak**, **pikheak**, **pjukheak** of **skippersheak** genoemd ► **skippersark**(2).
3. Aan de onderkant van het achteruiteinde van het helmhout zit een korte gesmede haak die in een oog op de achterkant van het roer valt. Als de schipper op het helmhout zit, kan het nooit voorover vallen.

heakblok (it) = **haakblok**

Enkel of dubbel **blok** waarbij onderaan het beslag op de plek van een **noas** een **heak**(1) zit. Dit kan een open haak zijn, maar ook een die door een bout ver dichtgedraaid kan worden. Zo'n haakblok dient, met een **hakke**(2), vaak als zeilschootsonderblok. Soms wordt een open haak geborgd met een touwtje of boutje (een z.g. muizing).

heal om heal = half om half

Zeildoek dat uit twee garens, bijvoorbeeld **katoen** en **dakron** is geweven.

healdeade(d) = halfdood

¶ **Healdeade ballêst** is ballast die gemakkelijk

verplaatst kan worden als de omstandigheden dat vereisen ► **dea**(d).

♣ **Healdeade ballêst** > Gasten die meevaren en geen fuctie hebbn.

heale moanne (de) = halve maan

De lichte aftekening ► **skieppekont** op de achterkant van een schip dat in zekere zin de vorm van een halve maan heeft. Soms zet die aftekening zich ook voort op het roer.

healmoantsje (it) = half maantje

De middelste **kloaten** ► **kleat**(1) van de onderste twee rakbannen ► **rabân**(2) zijn niet rond, maar hebben de vorm van een halve maan. De holle kant is daarbij naar de mast gericht. Door deze halve maantjes loopt de **kattefal**.

healmodel (it) = halfmodel

Meestal uit vol hout gemaakt schaalmodel van een te bouwen schip (over de stevens doorgesneden). Het geeft een indruk van de hoofdlijnen. Soms werkten Friese scheepsbouwers met eenvoudige door een kundige houtbewerker gemaakte modellen.

healrûn (it) = halfronde

Halfronde ijzeren strip (soms ook van **koper**) die als bescherming vaak op de buitenkant van hout werden gezet om dat te beschermen; ► **leaf**(1). Je vindt dergelijke strips op het **berchhout** en de **stuiten**, bovenop de **boeisels** en bovenop de **dramen**.

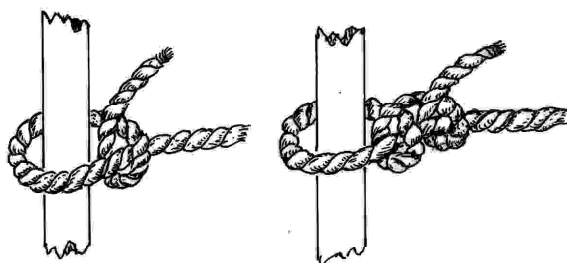
healskar (it) = halfschaar ► **skar**

healsküte (de) = een half schip

Maateenheid (oorspronkelijk een half schip) voor een bepaalde hoeveelheid harde turf ► **sküte**(3).

healstek (de) = halve steek

Enkele steek ► **stekknop** in een touw of om

healstek

een **klamp** ► **knoop**. Bij een touwverbinding die moet houden en ook vlot los moet kunnen gemaakt, zet je meestal twee **healstekken** op elkaar.

healtij (it) = **halftij** ► **tij**(1).

healwyn = zijwind

Wind die dwars op de vaarrichting staat waardoor het gemakkelijk zeilt, ook **sydswyn** genoemd; ► **breed**(1) ► **wyn**.

♣ **Healwyn sile** > Een beetje schipperen, geven en nemen. **Mei healwyn sile tefreden wêze** > Met een gewoon deel of met redelijke prestaties wel tevreden zijn. **Men kin mei him wol healwyn sile** > Men kan, redelijkerwijs, wel alle kanten met hem op.

heanbollen (de)

Ook **heambollen**, **hennebölen** en **hinnebölen**. Een gerecht van aren van de Moeraszegge (*Carex auctiformis*) met azijn en stroop klaar gemaakt. Ook wordt geschreven dat het hier om het onder eind van stengels gaat van de Grote lisdodde (*Typha latifolia*) die door kinderen gestofd werd gegeten. Men noemde ze ook **hjer-rings**.

heapream (de) = hooipraam ► **pream**(1)

heapsteed (it) = stapelplaats van turf

► **hoopsteed**.

hechtneil (de) = hechnagel

Ook **hechnagel**. Houten nagel of pen ► **neil**(1) die toegepast wordt om twee stukken houten vast op elkaar te verbinden.

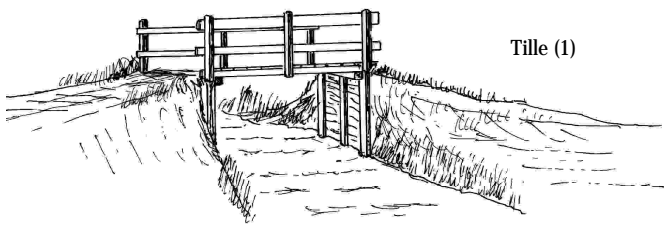
heech = hoog

1. Een noordelijke wind is een **hege wyn** ► **wyn**. Wanneer de wind die kant uitdraait gaat hij **hegerop** of **omheech**(2).

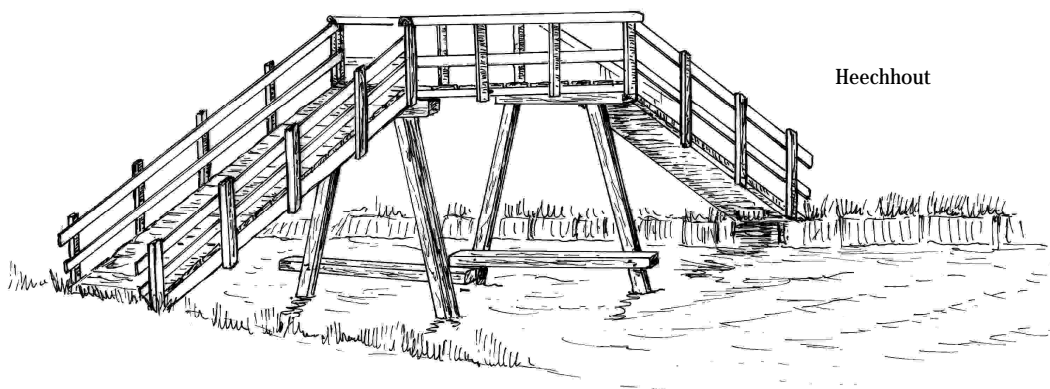
2. De kant van het schip waar de wind tegenaan blaast - de loefzijde - is de **hege kant** of **it hege board**(3). Als je je daar bevindt zit je **hege(r) board** ► **leech**(2) Het zwaard op die kant van het schip is het **heger swurd** ► **leech**(3).

♣ **Hy hâldt him oan heger board** > Hij streeft naar een hogere maatschappelijke status.

3. De wal van waar de wind komt is de **hege wâl** of **heger wâl** (het accent ligt dan op wâl). Die oever noem je ook de **boppe wâl** ► **boppe**(1) of de **opper wâl** ► **leech**(4).

Tille (1)

Heechhout

- Als je meer die kant uitstuurt noem je dat **hegerop stjoere** of **omheech(3) stjoere**.
4. Meer stroomopwaarts. Als je meer die richting uitgaat noem je dat **hegerop**.
  5. ♠ **Heech oanhâlde en Smelbrêge net iens besile kinne** > Veel willen en weinig capaciteiten hebben (In deze uitdrukking worden twee plaatsnamen van waterdorpen in Wymbritseradiel dubbelzinnig aangehaald).
  6. Scherp aan de wind zeilen noem je ook **heech sile** ► **oan(3)** ► **omheech(3)**.
  7. **Heech wetter** is een hoge waterstand. Voor een schipper betekende dat geen problemen wat betreft diepgang, maar wel ten aanzien van de doorvaarthoogte van vaste bruggen en (soms) met het volgen van het vaarwater ► **blyn(8)**.
- heechhout** (it) = bruggetje
Ook **hout(3)**. Hoog en smal vast bruggetje, uitsluitend voor voetgangers ► **brêge** ► **tille** ► **piip**. Bij een **heechhout** ligt het brugdek meestal ca. 2 meter boven het wateroppervlak. De vrij steile opgang bestaat aan weerszijden uit een houten trap of uit planken die voorzien zijn van **skreplatten**.
- heechskeeps** = grootscheep ► **grutskips**
heegje = noordelijk worden
Gezegd van de wind als die noordelijker wordt ► **heech(1)** ► **omheech(2)** ► **útgean**.
- heel** = heel
1. Niet kapot, bijvoorbeeld van een zeil na een doorstane storm. In het overgrote deel van Fryslân wordt **hiel** gezegd, in het oosten **heul**.
  2. Met **heel hout(1)** wordt massief hout bedoeld ► **folle(4) mêst**.
♠ **In man út it hiele hout** of **In man as in heel hout** > Een man waar je op aan kunt
- hegerop** = hogerop ► **heech(1, 3, 4)**
hegerwâl (de) = hogewal ► **heech(3)**
heie = heien
1. Het trillen van het **ûnderlyk** ► **lyk(1)** van het zeil, bijvoorbeeld als de **hals(1, 2)** te stevig aangesjord is. Dan wordt wel eens een kleine reef onderin het zeil gestoken, een **wetterreef**.
  2. Het dreunen van het achterschip als zware golven er onderdoor lopen.
- heil om seil** = wild
♠ **It giet der heil om seil troch** > Het gaat er wild, druk en vreemd aan toen 1968 verscheen de eerste druk van een boek van Hylke Speerstra met schippersverhalen (gebaseerd op interviews met oud-schippers) met de titel **Heil om seil**. Het boek verscheen in 1970 en 1977 ook in het Nederlands.
- heine** = opvangen
Het opvangen van de wind met behulp van de schoten of door op een bepaalde manier bij te sturen ► **flaachjeheine**. Ook kun je een hoge golf met het bedienen van het roer opvangen. Dat noem je ook **heine** ► **opfange**.
- hek** (it) = hek
Ook **staasje**. Je spreekt van een **hek** als bij een schip de **efterboarden** boven de **efterstevan** en boven het **helmhout** bij elkaar komen. Een (groot) schip dat zo is gebouwd, is een **hekskûte** ► **skûte(2)** of een **heksjalk** ► **tsjalk**. Onder dat hek, met open spijltjes of met glas erin, stond aan de binnenkant daarvan met de voorzijde naar voren, soms een mooi besneden **hakkeboerd** op de **hekbalk**. Bij een **kaach** en een **smak** vond je ook een hek.
- hel** (de) = hel
1. De ruimte onder de **larings** in de **durk(1)**.
  2. De ruimte voor de **kopkoai** in de **durk(1)**.
- helje**
1. **Hellen**. Het scheefhangen van een schip; meestal zeg je **hingje(2)**.
  2. **Halen**. Het aanhalen of binnenhalen van een touw. Dat deel noem je het **heljende part** ► **part(2)**.
  3. **Roeien**. Ook **roeie(2)**. Het halen of gieren van het schip als het een krachtige wind achter heeft.
- helling** (de) = helling
Ook: **skûthelling** of **skipshelling** ► **ree(1)**. Meer specifiek was een **bokhelling** of **bokmakkerij** ► **bok(2)**, zoals die van De Boer in De Knipe. Oorspronkelijk werd met het woord slechts de helling, schuine kant van de wal, bedoeld waarlangs een schip op de oever werd

helling

getrokken om hetm op te knappen bedoeld. Later is het woord in gebruik geraakt voor de hele **skûtmakkerij**. Fryslân kende er vroeger veel. Tussen 1850 en 1880 waren het er zo'n 110. In 1911 waren het er 105 die gemiddeld zo'n zes mensen aan het werk hadden. Maar dat waren overwegend reparatiehellingen waar men hoogstens nog kleine schepen, bokken en pramen bouwde. Eerder was er meer evenwicht tussen nieuwbouw en herstel.

Er zijn twee hoofdtypen onder de hellingen. Bij een **dwershelling** wordt het schip in de breedte de wal opgetrokken. Aanvankelijk gebeurde dat omhoog trekken van een schip op sleden. Ze noemden zo'n helling dan ook **slydhelling** of **slidehelling**. Later werden de sleden vervangen door (meestal op karretjes die op een rails lopen. B), bij een **langshelling** (het oudere type) gebeurt dat in de lengte van een schip dat glijdend over een balk ► **smarbalke** die met zeep ► **sjippe**(1) of paardenvet ► **fet** is ingesmeerd,

omhoog wordt getrokken met een **ierdwine**. Wanneer een helling in de hellingschuur uitkomt, spreek je van een **einelling**. Een helling die zich op reparatie en opknappen (met name aan het onderwaterschip) toelegt, noem je een **kal-faathelling** ► **dommekracht**(1).

¶ **It skip wurdt fan 'e helling brocht** > Het (nieuw gebouwde) schip wordt te water gelaten
► **úthelje**. **It skip moat op 'e helling** > Het schip moet worden opgeknapt

♣ **It skip moat op 'e helling** > De boel (kan van alles zijn) moet worden opgeknapt
Hy moat op 'e helling > Hij moet worden behandeld en/of geope reerd.

hellingbaas (de) = hellingbaas

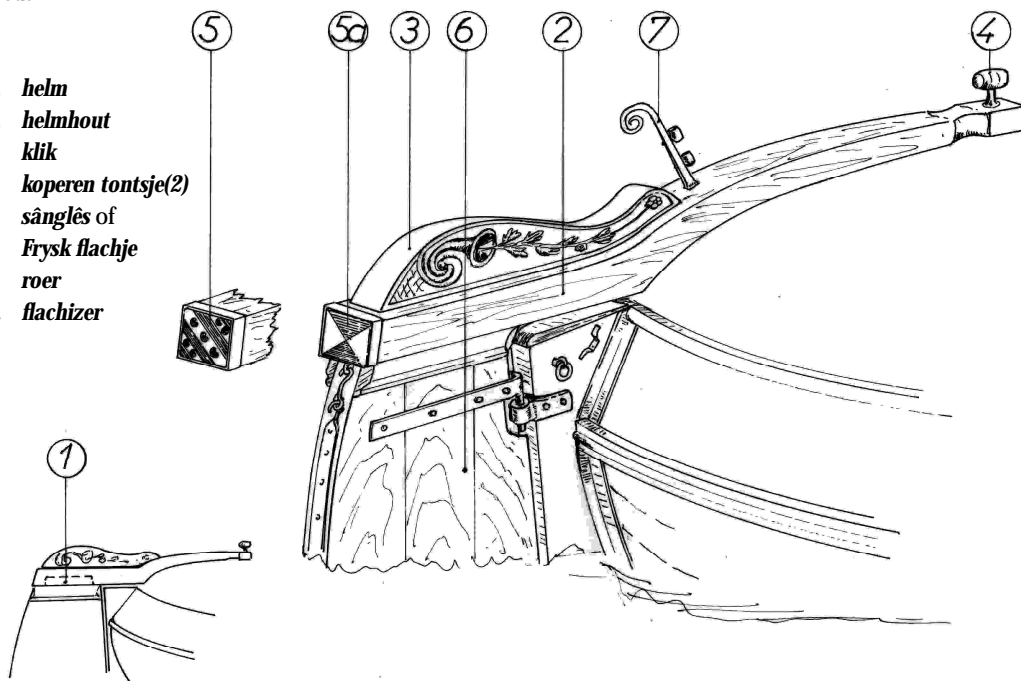
De eigenaar of leidinggevende van een scheepswerf of helling ► **baas**. Zijn knechten noem je de **hellingfeinten**.

hellingbeurt (de) = hellingbeurt

Scheepsreparatie die op een werf plaats vindt ► **kompinseare**.

Helmhout

1. **helm**
2. **helmhout**
3. **klik**
4. **koperen tontsje**(2)
5. **sânglès** of **Frysk flachje**
6. **roer**
7. **flachizer**

hellingje = hellingen

Op de scheepswerf het schip laten herstellen of opknappen.

hellingsgat (it) = hellinggat

De plek in een water (dikwijls wat breder) of een inham waarlangs een **helling** is gevestigd ► **gat**(5).

hellingsiik = hellingziek

1. Wordt gezegd van een schip dat nodig aan reparatie toe is.
2. Als een schip te lang op het droge heeft gelegen (bijv. op een helling) en als daardoor de naden zijn opengetrokken, noem je dat schip **hellingsiik** ► **wurksiik**.

helm (de) = helm

Kop van het **roer** ► ook **roerkop** ► **kop**(2) genoemd. De meervoudsvorm van dit woord is **helms**.

helmhout (it) = helmhout

Ook **helmstok** of **helmstök**, (soms) **roerpin** en (zelden) **jelmhout**. Eiken stuk hout over de kop van het **roer** waarmee dat wordt bewogen. Het helmhout kun je ook bedienen met een **stjoerheak**. Dat is een stok die met een haak aan het helmhout wordt bevestigd en waarmee je dus op afstand kan sturen. Bij het varen met een bovenlast was dit vaak nodig. Het helmhout zelf kun je (op sommige schepen) met een **stjoerpinne** vastzetten in de **stjoerplaat**.

helmhoutsplanke (de) = stuurplank ► **stjoerplanke****hemetille** (de)

De bodem van een water dat helemaal vol gegroeid is met planten ► **ticht**(7). Met name de **ielstikel** bezorgde de scheepvaart in de nazomer veel ongerief.

herberch (de) = herbeg

Ook **herberge** ► **fearhús** ► **skippershús**.

herft (de) = erf ► **erf**(t).**herkedrank** (de) = slootwater

Ook **erkedrank**. Het woord zal wellicht humoristisch bedoeld zijn geweest als tegenhanger van 'sterke drank'. In een aantal Friese verhalen komt de krachtpatser Sterke He(a)rke voor. Diens voornaam zal het eerste stukje ook kunnen hebben gevormd. Geheelonthouders dronken bij-

voorbeeld ook graag (naar men zei) koeienbier (melk). Zij kregen onder schippers, en vooral hun vrouwen, medestanders door wantoestanden vanwege drankmisbruik bij de bevrachting in café's, het turfleden en soms bij wedstrijden.

hert (it) = hart

1. Het **hert** van een pomp is de plek waar de hartklep zit (onderin) en/of die klep zelf.
2. Een roeidol ► **dol** (min of meer) in de vorm van een hart ► **skepter**.
♠ **Ien in hert ûnder de riem stekke** > Iemand een hart onder de riem steken.
3. Met de uitdrukking **herten sân** wordt wel de Friese vlag ► **Frysk flachje** bedoeld. Met die zeven herten worden de zeven **pompeblêden** bedoeld die de zeven Friese zeelanden (met daartussen de blauwe banen van de zee) gesymboliseerd. Deze symboliek gaat terug naar de 15de eeuw.

hertstreek (de) = hartlijn

De (denkbeeldige) middenlijn van een schip die loopt recht over de stevens loopt.

heul = heel ► **heel****hichte** (de) = hoogte

1. Geografische positie vaak gebruikt in combinatie met een nederzettingsnaam: **Wy sylden op 'e hichte fan It Heidenskip** > **We zeil den ter hoogte van Heidenskip breedte**(3).
2. De uitdrukking **hichte hâlde** ► **loef**(2) gebruik je voor een schip dat aan de wind een bepaalde (scherpe) koers kan houden.

hiel = heel ► **heel****hijs** (de) = hijs

Lengte van het **foarlyk** ► **lyk**(1) fan een **gruts-eil** ► **seil**(2) ► **mêst**.

hillige (de) = heilige

De schutpatroon van schippers en zeevaarders is Sint Nicolaas (feestdag 6 december), daarnaast was er verering voor (de oud-visserman) Sint Pieter (22 februari). **Sint Piterdei** was traditioneel de dag dat het schippersjaar begon. Trouwde een boerenarbeider tussen 1 en 12 mei, een schipper huwde enkele dagen voor of op 22 februari. Afgezien van de omgeving van Grou, waar het feest van Sint Pieter (vergelijkbaar met

hillige

dat van Sinterklaas) nog steeds wordt gevierd, werd het begin van het schippersjaar ► **skippersjier** in de tweede helft van de 19de eeuw een paar dagen verschoven. Ten tijde van de regering van Koning Willem III (1849-1890) werd diens verjaardag ► **Keuningsdei** - 19 februari - soms (formeel) als eind van de **winter-rêst** aangenomen ► **digelfjoer** ► **merkeldei**.

himd (it) = **hemd** ► **deahimdsje** ► **blik**

Veel gebruikte beeldspraak voor schuimkoppen op de golven.

♣ **De weagen hawwe it himd boppe de broek** > Er staan koppen op de golven ► **brûs** ► **weach** ► **wytkop**.

himp (de) = **hennep**

Meest gebruikte vezel voor het **brouwen** van een schip ► **wurk**. Van dezelfde vezel wordt soepel (maar niet zo sterk) touw gemaakt. Ook de **beage** was van hennep en **karldoek** werd van hennepgarens geweven.

hingeltrep (de) = **hangtrap**

Trapje in het **rom** ► dat aan haken over de **riiswarring** ► hangt.

hingje = **hangen**

1. Iets dat ergens hogerop aan een touw bevestigd is en door het eigen gewicht zo zwevend blijft.

2. Scheef hangen van een schip, door de wind of door de lading; ook (soms) **helje**(1) ► **ynhingje**.

3. Onderdeel uitmaken van een **sleep**.

hise = **hijsen**

Ook **hysje**. Het werkwoord wordt vooral gebruikt om zware zaken, zoals een lading of zeilen omhoog te halen ► **byhise sette** ► **hys** ► **hijs** ► **hys**.

hjit = **heet** ► **hyt**

hoannekaam (de) = **hanekam**

Het houtsnijwerk op de **mantsjes**(1).

hoannepoat (de) = **hanepoot**

Elk van twee of drie betrekkelijk korte draaibare uithouders van ijzer aan de **mêsttop** waar **fals-blokken** ► **fal** ► **blok** en het blok van de **kraan-line** aan vast gemaakt worden.

hoar = **gehorig**

¶ **It is hoar oer de mar** > Het is stil over het meer, de geluiden zijn over grote afstand te horen.

hoarle (de) = **windvlaag** ► **flaach**(1)

hoarlich = **vlagerig** ► **flaach**(2)

hoarn (de) = **hoorn**

1. Verkorte vorm van **skippershoarn**. De scheepshoorn die voor het geven van **lûdsseinen** wordt gebruikt.

2. Op de **roerklik** ► **kop**(2) zie je meestal een gesneden en/ of geverfd min of meer stillistische 'Hoorn des Overvloeds' aangebracht. Het is een symbool voor de hoop op welvaart. Bij door Barkmeijer gebouwde schepen was de afbeelding op de klik meestal een gestileerde lelie.

hoasfuotling = **kousenvoeten**

In de roef liep ieder op sokken. Je noemt dat **hoasfuotling rinne**. Wanneer je 's avonds thuiskwam werden op de wal de klompen uitgedaan. Moest je over het (voor)dek of door het gangboord van een ander schip dan ging ook dat op kousenvoeten. Bij een 'vreemd' schip over het achterdek lopen, acht een schipper trouwens zeer onfatsoenlijk. Kinderen werd het uitdrukkelijk verboden. Schippers die 's morgens in alle vroegte wilden vertrekken - om hun burens voor te zijn - maakten ook op sokken de touwen los om ongemerkt te blijven.

hoeke (de) = **hoek**

Het woord komt met name voor in samenstellingen, bijvoorbeeld bij aanduiding van de hoekpunten van een zeil ► **fok**(1) ► **seil**(2).

hoekizer (it) = **hoekijzer**

Veel gebruikt profiel in de ijzerbouw.

hol = **hol**

1. In de uitdrukking **hol wetter** betekent het woord dat er veel hoge golven zijn. Je hebt het dan over het **it wetter stiet hol** of over een **holle see**(3).

♣ **It wetter stiet hol** > Eer is ruzie. **It gie hol** > Het liep hoog (met het meningsverschil).

2. In **holle bank** is het een bank waarin je iets kunt opbergen ► **stapbank**(2)

3. (it) Het scheepshol, het casco, de kale romp van het schip ► **bealch** ► **bûk** ► **romp** ► **skipshol**.

4. (it) Ook **holte**. De afstand (hoogte) tussen **flak(2)** en **dek(1)** die als dieptemaat ► **rûning(2)**. Typerend voor skûtsjes is de geringe holte (tot 125 centimeter).

holte (de) = holte

De afstand (hoogte) tussen **flak(2)** en **dek(1)** die als dieptemaat. Lengte, wijdte en holte zijn inhoudsbepalende maten van een schip.

hommer (de) = hommer

Ook **hommert**, **hommers** en **hommerts**. Acht- of zeskantig deel van de **mêst** vlak onder de **mêsttop** ► **mars**. Degenen die **hommer** zeggen, houden de sprekers van **hommerts** wel eens voor: **De Hommerts** is een plaatsnaam.

hommert (de) = hommer ► **hommer**

hommers (de) = hommer ► **hommer**

hommerts (de) = hommer ► **hommer**

hoopfracht (de) = hoopvracht

Vracht waarvan de opbrengst vooraf niet bekend is ► **eigen(2)** ► **negoasjefeart**.

hoopsteed (it) = stapelplaats van turf

Ook **heapsteed** ► **turf**

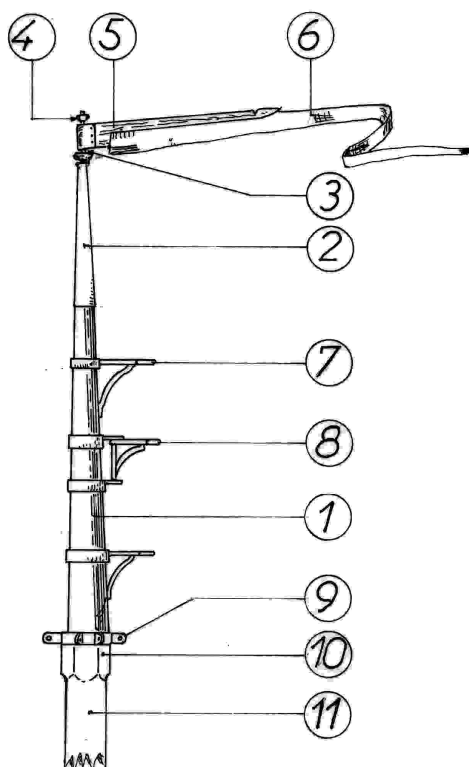
houliksboatsje (it) = huwelijksbootje ► **boatsje(1)**

houmou (de) = zomerse plotselinge dwarrelwind

► **simmertwirre**

hout (it) = hout

1. De romp van houten vrachtschepen werden gemaakt van eikenhout **ikehout** - **eken** of **iken** genoemd afkomstig van de **iik** (*Quercus Robur*) gemaakt. Het **flak(2)** was dikwijls van een goedkopere houtsoort gemaakt, meestal **grenen** hout afkomstig van de den (*Pinus*). De rondhouten ► **rûnhout**, bomen en heaken waren **grenen** en de **klampen** van iepenhout - **iperen hout** van de **yp** (*Ulmus*). De binnenbetimmering van de **roef** was van eiken-, grenen- of zelfs vurenhout - **fjurren(hout)** (*Picea*). De **wegering** was van eiken of grenen hout en **bûkdelling** waren van eiken of van grenen hout gemaakt. Het huis van

1. **mâsttop** ► **mêst**
2. **trommelstokje**
3. **kleat**
4. **kleat**
5. **skearhout**
6. **fleugel**
7. **hoannepoat**
8. **draaibere hoannepoat**
9. **krânse**
10. **hommerts**
11. **mêst**

hout

de **blokken** was van essehout (*Fraxinus Excelsior*) **esken** gemaakt. De schijven waren van **pokhout** (*Guaicum Officinale*). Bij ijzere schepen is alleen het hout van de romp vervangen door ijzer. Bij de eerste skûtsjes van die generatie vond je **komposysjebou** ► **dea**(2) ► **heel** ► **hurđ**(3) ► **weak**(3).

2. Bij verkorting voor alles wat met een woord wordt beschreven waarvan hout het laatste bestanddeel is; ► **klúfhout**; ► **klúshout** ► **kromhout** ► **krophout** ► **krúshout**.
3. Verkorte vorm van ► **heechhout**.
4. Als aanduiding voor de **fokkeloete** ► **loete**(1) in een zinnetje als **wy brúke gjin hout** wanneer vanwege harde wind wordt afgesproken de fok niet met de fokkestok te loevert te zetten.
5. Een balk ► **balke**(3) die over het water ligt en als bruggetje wordt gebruikt. Als het in dit geval (slechts) een plank betreft heb je het over een **fonder**.

houtflot (it) = **houtvlot**

Als een schip moeizaam vaart, zeg je: **It sylt as in houtflot**.

houtsje

1. **Houten**. Verftechniek om vurenhout op eiken of een andere duurdere houtsoort te laten lijken ► **skieppekont** ► **klúsboard**.
2. (it) **Houtje** Korte vorm van ► **boarchhoutsje**, **knevelhoutsje**, **lúkhoutsje** of **strúphoutsje**.

húd (de) = **huid**

Verkorte vorm van **skipshúd**, het geheel van de "beplanking" of beplating buiten om de inhouten, respectievelijk spanten, van een schip ► **omskot**.

huik (de) = **huik**

Verkorte vorm van **fokkehuik**. Dekkleed dat 's avonds over een (niet afgeslagen) **fok**(1) wordt aangebracht. ► **fokkehuik**

♣ **De huik nei de wyn hingje** > Zich aanpassen aan of profiteren van de omstandigheden.

hulk (de) = **hulk**

Groot, plomp schip of een zeer grof gebouwd persoon. Oorspronkelijk is een hulk een groot zeilschip dat uit de 13de eeuw al bekend is en in

verschillende vormen, maar wel met die aanduiding, tot de 17de eeuw bestond.

hune (de)

Hoofd ► **haad**(2) of verhoogde wal, wellicht met een **beaken**(1), dat de doorvaart van het ene meer naar andere markeerde.

hûnepunt (de) = **hondenpunt**

Een zeer spits gemaakt uiteinde van een touw zodat het gemakkelijker door een blok geschoten kan worden ► **takelje**(3). Ook het uiteinde van een **liketou** heeft zo'n punt.

hûnewacht (de) = **hondenwacht**

Vroeger moest er op zeeschepen wacht gelopen worden. De wacht van **hynstemiddei** (midernacht) tot vier uur 's morgens was de hondenwacht.

¶ **Hy hat de hûnewacht** > Hij moet een zwaar werk opknappen.

hûnsfot (it) = **hondsvot**

Ook **noas**(2). Elk **blok** heeft zo'n oog waaraan het vaste deel van de looper kan worden bevestigd.

hûntsje (it) = **hondje** ► **skipperke**

► **skippershûntsje** ► **wetterhûntsje**

hurđ = **hard**

1. In **hurde wyn** een dusdanige windkracht dat het schip niet zonder **reef** kan zeilen ► **wyn**.
♣ **It is dêr hurde wyn** > Ze hebben daar ruzie
It is dêr hurde wyn > Men verwacht daar een baby ► **ûnwaar**.
2. Met **hurde** of **skerpe**(1) **kimen** ► **kym** wordt een min of meer scherpe overgang van het vlak naar de zijanten van het schip bedoeld ► **weak**(2).
3. Niet week of zacht, met name als je het hebt over de (goede) kwaliteit van het hout. Je gebruikt het woord **hurđ** ook om de kwaliteit van de bodem van het water aan te duiden ► **bêđ**(2) ► **skogrûn**.
4. In de betekenis van snel, **hurđ sile**, wat iets anders is dan **hurdsile**.

hurđride = **wedstrijschaatsen**

Mede doordat schippers als er ijs lag niet konden varen en er dan ook geen ander werk te doen was, legden ze zich graag toe op wed-

strijdschaatsen op de korte (160 meter) baan. De meest bekende van hen was Pieter Bruinsma die in 1885 bij een internationale (langebaan) wedstrijd in Leeuwarden de eerste prijs van 600 gulden won. Een schippersknecht verdiende toen 50 gulden per jaar met kost en inwoning. Later bleek dat er rond de finale met een medeschipper afspraken waren gemaakt ► **partsje**.

hurdsile = wedstrijdzeilen

Het schip of de schipper die aan wedstrijdzeilen deelneemt is een **hurdsiler**, de wedstrijd noemt je een **hurdsilerij** of **hursyldeij** ► **ferhurdsile** ► **sile(2)**.

hurdsiler (de) = wedstrijdzeiler

1. Een schip dat snel wil zeilen ► **hurde(4)**.
2. Iemand die een wedstrijd zeilt.
 ♣ **Foar de wyn is elts in hursylde** > Als de omstandigheden mee zitten, kan ieder wel een prestatie leveren.

hurdsilerij (de) = zeilwedstrijd

Ook **hurdsyldeij** ► **hurdsile**.

hurdstee (it) = haardstede

De plaats in de **roef** ► (tegen het ruim aan op de **hertstreek**) waar de kachel staat ► **broek(3)** ► **dekskip** ► **skaarstien** ► **stientsje**.

hurdsyldei (de) = hardzeildag

1. Dag waarop wedstrijd gezeild wordt.
2. Verkorte vorm van **Snitser Hurdsyldei** (**Sneeker Hardzeildag**) De woensdag van de Sneekweek waarop nu bijna tweehonderd jaar voor het plezier wordt gevaren. Aanvankelijk bestond het zeilen uit **admiralsilen**. Vanaf 1817 werd gedurende anderhalve eeuw op de woensdag na de zaterdag volgende op de tweede dinsdag van augustus een wedstrijd gezeild. Uit 1821 is daarbij een (eerste ?) wedstrijd voor veerscheperen. Nu wordt hardzeildag eerder in augustus gehouden.

hursyldeij (de) = zeilwedstrijd ► **hurdsilerij**

hús (it) = huis ► **blok**

húske (it) = huisje

Bescheiden onderdekse woonruimte ► **wente** ► **skouhúske**.

huzing (de) = huizing

Dun, driedraads scheepsgaren ► **takeljern**. Soms lees je echter ook dat men er juist een touw onder verstond dat uit drie dikke draden was geslagen.

hyptheek (de) = hypotheek

Volgens het Wetboek van Koophandel (1836) kon de koper van een schip al rond 1840 een hypothecaire lening verkrijgen als ware het een onroerend goed. Vaak verstrekke de scheepsbouwer een dergelijke lening aan de afnemer van het schip. Hij hield dan, tegen een gebruikelijk rentepercentage, **jild(1)** **únder it skip** ► **únder(4)**. Andere geldschieters waren rijke boeren en notarissen en, rond 1900, enkele edelen (bijv. J.H.F.K. van Swinderen). Omdat bij verkoop van een schip, anders dan bij woningen, soms geen kadastrale registratie plaatsvond, leverde de onzekere eigendomsstatus tot ver in de 20ste eeuw problemen op bij schade en ramp. Vanaf 1890 kwam een gespecialiseerde hypotheekverstrekking via een scheepshypotheekbank op **frij(3)** ► **skea(2)** ► **skuld**.

hys (de) = hijs

1. Het hijsen ► **hise**.
 ♣ **It is in hiele hys** > Het is een zwaar karwei
2. Ook **hijs**, de lengte van het voorlijk van een **grutseil**.

hysje = hijsen ► **hise**

hyt = heet

Ook **hjit**. Een vaste uitdrukking in de ijzerbouw was **hyt klinke**. De klinknagels werdendie daarbij donkergeel gloeiend aangebracht ► **klinke**.